

TYÖNEUVOSTO
Mikonkatu 4, PL 34
00023 Valtioneuvosto
puh. 09-645 593

LAUSUNTO

16.2.2006

Nro 1410-06
Ään. 5-2

17/2005

Lausunnonpyytäjä: Keski-Suomen työsuojelupiirin työsuojelutoimisto
Työnantaja: X Oyj
Asia: Työaikalain (605/1996) 21 §:n soveltaminen ja hätätyön teettämisen edellytysten täytyminen
Vireille: 13.10.2005

Lausuntopyyntö

Keski-Suomen työsuojelupiirin työsuojelutoimisto on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa siitä, onko X Oyj:n K:n paperitehtaalla Jyväskylässä ollut työaikalain 21 §:n mukaisia hätätyön teettämisen edellytyksiä teettäessä hätätyötä heinä-elokuun 2005 aikana. Lausuntoa pyydetään erityisesti siitä, voivatko hätätyön teettämisen edellytykset täytyä paperikoneen normaalin käynnin aikana vajaa-miehitystilanteessa, jossa paperikone PK 4:llä ei tietyn työvuoron aikana ole käytettävissä työntekijöitä kuin neljässä vakanssitehtävässä, vaikka paikallisen sopimuksen mukaan paperikoneen käynnissä pitäminen edellyttää viiden vakanssitehtävän täyttämistä samanaikaisesti. Työsuojelutoimisto kysyy, voiko pelkästään yhden työntekijän puuttuminen normaalista ja säännönmukaisesta PK 4:n työvuorosta aiheuttaa työaikalain 21 §:n tarkoittaman hätätyötilanteen ja oikeuttaa hätätyön teettämiseen vai edellyttääkö hätätyön teettäminen kuhunkin yksittäistapaukseen liittyviä lisäperusteita. Keski-Suomen työsuojelupiirin työsuojelutoimisto on katsonut käsitellessään työnantajan hätätyöilmoituksia, että kussakin hätätyöilmoituksessa kuvatussa tapauksessa pelkästään yhden henkilön vajoisuus PK 4:llä normaalivahvuuteen nähden ei normaaleissa käyttötehtävissä normaalin käynnin aikana merkitse hätätyön edellytysten täyttymistä työaikalain 21 §:n mukaisella tavalla.

Lausuntopyyntöä todetaan, että asiaa on selvitelty työsuojelupiirin ja X Oyj:n välillä jo vuoden 2004 kesästä alkaen. Työsuojelutoimisto ei ole kirjallisen selvityspyyntömenettelyn jälkeen hyväksynyt K:n paperitehtaan hätätyöilmoituksia vuodelta 2004, joita oli kolme. Työsuojelupiirin kannanotosta huolimatta työnantaja on vastaavanlaisissa tapauksissa teettänyt hätätyötä myös vuonna 2005.

K:n paperitehtaalla on paperiteollisuuden työehtosopimuksen mukaisesti sovittu PK 4:n vahvuudeksi viisi henkilöä. Normaalin prosessin käynnissä pitäminen edellyttää käytännössä koneenhoitajan, 1-päällystäjän, prosessinhoitajan, 2-päällystäjän ja prosessimiehen vakansseille koulutuksen saanutta henkilöä.

Tehtaalla on työnantajan ja työntekijöiden kesken ollut erimielisyyksiä PK 4:n eri vakanssitehtäviin koulutettujen henkilöiden riittävydestä, mikä etenkin yhtäaikaisten vuosi- ja sairauslomien aikana on vaikeuttanut vakanssien täyttämistä eri työvuoroihin, ja tällöin on jouduttu turvautumaan ylityömääräyksiin. Tilanne on kärjistynyt silloin, kun ylityöhön halukkaita ei ole ollut. Työnantaja on tällöin määrännyt jonkin vakanssityön tehtäväksi hätätyönä. Ylityöstä on kieltäydytty työnantajan edustajan mukaan useassa tilanteessa johdonmukaisesti, mutta työntekijöiden edustajan mukaan mitään ylityökieltoa ei ole annettu. Ylityöhalukkuus riippuu kunkin työntekijän elämäntilanteesta ja terveydestä.

Työnantajan mukaan tehtaalla on tehty esityksiä vajaamiehityskäynnistä PK 4:lla ja tietynlaista käynninvarmistus- ja koulutusjärjestelyistä, mutta asioista ei ole yhdessä työntekijöiden kanssa kyetty sopimaan. Kaikissa tapauksissa on ollut kyse normaalista käyttötilanteesta, jossa ei ole ollut mitään konkreettista hätää tai normaalista prosessikulusta poikkeavaa tilannetta. Selvitysten mukaan vain se, että yhtä tiettyä vakanssitehtävää ei ole voitu täyttää vapaaehtoisesti ja ylityötä teettämällä, on työnantajan mukaan oikeuttanut hätätyön teettämiseen.

Keski-Suomen työsuojelupiirin työsuojelutoimisto on käsitellessään vuonna 2005 työnantajan hätyöilmoituksia katsonut, etteivät tapahtumat täytä työaikalain 21 §:n vaatimuksia.

Osapuolten näkemykset

Päälouottamusmies ja työsuojeluvaltuutettu ovat todenneet työneuvostolle, että vahvuusneuvotteluissa ja muissa yhteyksissä työnantaja on todennut, ettei järkevä ja kustannustehokas käynti ole mahdollinen, jos PK 4:n vahvuus jää alle sovitun. Työntekijäpuolen mukaan käynninturvaaminen on sopimuksellisesti kattava. Käytännössä käynninturvaamisessa on kuitenkin pahoja ongelmia. Voimassa olevia yhteisesti sovittuja järjestelmiä ei ole kokonaisvaltaisesti hyödynnetty, jotta myös lomakaudenaikainen tehtaan toiminta varmistettaisiin. Työnantaja ei halua käyttää olemassa olevaa varahenkilöstöä, koska se joutuisi työehtosopimuksen määräysten perusteella eräissä tapauksissa maksamaan työntekijöille tavanomaista korkeampaa palkkaa.

X Oyj on kertonut, että vaikka PK 4:ää pystyttäisiin käytännössä ajamaan myös neljän työntekijän voimin, ei työnantaja voi poiketa sovitusta miesvahvuudesta rikkomatta miehityssopimusta. Sopimusrikkomuksen johdosta työntekijäpuoli todennäköisesti ryhtyisi oikeustoimiin työnantajaa vastaan.

K:n tehtaalla on varauduttu työntekijöiden poissaoloihin ns. käynninvarmistusjärjestelmällä. *K:n* tehtaalla molempien paperikonelinjojen koko henkilöstö on koulutettu siten, että poissaolotilanteissa työntekijät voivat siirtyä suorittamaan seuraavan ylemmän tason vakanssitehtäviä. Tämä ns. letkajärjestelmä luotiin vuonna 2003 ja vuoteen 2005 mennessä kaikki työntekijät ovat saaneet tarvittavan koulutuksen letkajärjestelmän toiminnan takaamiseksi.

Paperikoneiden käynnin turvaamiseksi on lisäksi käytössä jokaisessa viidessä vuorossa yhteensä seitsemän käynninvarmistaja-nimisessä vakanssitehtävässä työskentelevää työntekijää, jotka voidaan ensisijaisesti sijoittaa letkasiirtojen takia miehittämättömiksi jääviin alemman tason vakanssitehtäviin. Niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa ensisijaisesti sovellettava käynninvarmistusjärjestelmä ei yksistään riitä, turvaututaan tehtaalla vakiintuneen tavan mukaisesti ylityöhön. Työnantaja selvittää jokaisessa poissaolotilanteessa ne vaihtoehdot, jotka ovat käytettävissä ajatellen työntekijöiden siirtymistä vakanssitehtäviltä toisille ja mahdollista ylityötyöskentelyä.

Työnantaja katsoo varautuneensa riittävällä tavalla ennakolta sairaustapauksista johtuviin poissaoloihin. Se on varmistanut, että PK 4:n työaikamuodossa 37 työskentelevästä 95 työntekijästä vä-

hintaan 40 työntekijällä on vaadittava ammattitaito hoitaa vähintään yhtä paperikoneen viidestä tehtävästä. Letkajärjestelmän ja ylityöjärjestelyjen avulla pystytään normaalitilanteessa toimimaan siten, ettei hätätyömääräyksiin tarvitse turvautua. Työnantajalla on aikaisemman kokemuksensa mukaan ollut aihetta olettaa, että työntekijöistä, joilla on vaadittava ammattitaito, löytyy ylityöhalukas henkilö tarvittavaan vakanssitehtävään. Tätä olettamusta tukee se seikka, että yhtäkään sairauslomaa ei ole jouduttu kokonaan teettämään hätätyönä, vaan työvuorot on pääosin pystytty hoitamaan letkajärjestelyin ja ylityön avulla. Työnantaja ei ole voinut kohtuudella ennakoida sellaista poikkeuksellista tilannetta, jossa kaikki tehtävään ammattitaidoltaan ajateltavissa olevat työntekijät kieltäytyvät ylitöistä. Työnantaja katsoo, että vuosilomien kanssa yhtäaikaiset sairauspoissaolot ja ylitöistä kieltäytymiset ovat muodostaneet työaikalain 21 §:n tarkoittaman ennalta arvaamattomuusedellytyksen.

K:n tehtaan tuotantokapasiteetti on n. 330 000 tonnia vuodessa. PK 4:n tuotanto muodostaa 2/3 koko tehtaan tuotannosta eli noin 220 000 tonnia vuodessa. Näin ollen se muodostaa huomattavan osan tehtaan toiminnasta. Mikäli kone olisi jouduttu ajamaan yhden työvuoron ajaksi alas ja tämän jälkeen taas ylös, olisi menetetty vähintään 10 tunnin tuotanto. Lisäksi ylösajoon liittyy aina laatu- poikkeaman riski, mikä edelleen lisää taloudellisia tappioita. Taloudelliset vahingot liikevaihdon menetyksenä yksittäisen alasajon johdosta olisivat olleet noin 160 000 euroa, ellei hätätyömääräystä olisi annettu. Tilanteen vakavuutta kuvastaa se, että mikäli jokaisessa nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa PK 4 olisi jouduttu ajamaan alas, olisivat taloudelliset menetykset olleet yhteensä noin 800 000 euroa menetettynä liikevaihtona. K:n tehtaan PK 4:n toiminnan keskeytys olisi taloudellisine ja ympäristöllisine vahinkoseurauksineen ollut mittasuhteiltaan huomattava. Kyse on näin ollen ollut sellaisista ennalta arvaamattomista säännöllisen toiminnan vakavista häiriöistä, jotka täyttävät työaikalain 21 §:ssä määrätyt hätätyön edellytykset.

Tämänhetkinen vajaanmiehityssopimus mahdollistaa tuotantovakanssilla toimivan käynninvarmistajan irtaantumisen äkilliseen korjaustyöhön kolmeksi tunniksi. Meneillään olevissa neuvotteluissa työnantaja on useaan otteeseen esittänyt vajaanmiehitysmahdollisuuden laajentamista. Ammattiosasto ei kuitenkaan ole ollut valmis hyväksymään esimerkiksi yhden vuoron kestävää vajaanmiehitystä PK4:llä neljällä työntekijällä. Osana laajempaa neuvottelukokonaisuutta ammattiosasto on vaatinut muun muassa tämän kohdan poistamista sopimuksen hyväksymisen ehtona. Työnantaja on lisäksi tuonut esille, että olemassa olevien järjestelyjen täysimääräinen hyödyntäminen ei ole ollut mahdollista, koska osa käynninvarmistajista on ollut haluton opettelemaan uusia tuotannon tehtäviä. Työnantaja katsoo, että ammattiosasto haluaa tehdä asiassa työehtosopimuspolitiikkaa.

Kuvaus hätätöistä

Seuraava kuvaus hätätöistä perustuu lähinnä työnantajan ilmoittamiin tietoihin hätätyön teettämiseen johtaneista olosuhteista.

15.- 17.7.2005

Hätätyötä teetettiin 15.-16.7. ja 16.-17.7. molempina kertoina klo 22-06 yhdellä työntekijällä. Hätätyönä teetettiin koneenhoitajan vakanssia. PK 4:n 4-vuoron koneenhoitaja sairastui samaan aikaan kuin prosessinhoitaja oli vuosilomallaan. Sairausloman kesto oli 13.7. – 16.7.2005. Poissaolon johdosta 1-päällystäjä siirtyi koneenhoitajaksi ja 2-päällystäjä 1-päällystäjäksi. Prosessinhoitaja, joka olisi normaalisti toiminut 2-päällystäjän sijaisena, oli lomalla, joten erästä toista 2-päällystäjätoista työntekijää pyydettiin ylitöihin. PK 4 pystyttiin 13.– 14.7.2005 pitämään käynnissä letkajärjestelyn ja ylityön avulla.

Vakanssin hallitsevat, tavoitetut muiden vuorojen työntekijät eivät suostuneet ylityöhön 15.7. ja 16.7. alkaneisiin työvuoroihin. Jos hätätyötä ei olisi teetetty, olisi paperikone työnantajan ilmoituksen mukaan jouduttu paikallisesta miehityssopimuksesta johtuen ajamaan alas. Tästä olisi aiheutunut yhtiölle taloudellista tappiota. Koneen alas- ja ylösajot olisivat muodostaneet lisäksi ympäristövahinko- ja laiterikkoriskin.

Työsuojeluvaltuutettu ei hyväksynyt työtä hätätyöksi, koska työn ei katsottu täyttäneen työaikalain 21 §:n vaatimuksia.

25.7. ja 26.7.2005 alkaneet yövuorot ja 6.8.2005 alkanut aamuvuoro

Hätätyön teettäminen liittyi siihen, että PK 4:n 2-vuoron prosessinhoitaja sairastui koneenhoitajan ollessa samaan aikaan vuosilomallaan. Sairausloman kesto oli 25.7. – 3.8. Poissaoloa pyrittiin aluksi paikkaamaan letkasiirtymien, mutta sen osoittautuessa riittämättömäksi turvauduttiin ylityöhön. 25.7. ja 26.7.2005 alkaneisiin yövuoroihin ei kuitenkaan yrityksistä huolimatta saatu kyseisen vakanssin hallitsevaa työntekijää ylitöihin. Vakanssin hallitsevat tavoitetut, muiden vuorojen työntekijät eivät suostuneet ylityöhön. Tästä syystä työnantaja joutui lopulta mainittujen kahden yövuoron osalta turvautumaan hätätyömääräykseen. Hätätyötä teetettiin molemmissa yövuoroissa yhdellä työntekijällä klo 22-06.

Sairausloman loppuosan 27.7.– 3.8.2005 sijaisuudet pystyttiin järjestämään letkasiirtymien ja ylityötyöskentelyn avulla. Työnantajalla ei tällöin ollut ongelmia saada työntekijöitä ylitöihin.

Sairaana ollut prosessinhoitaja oli työvuorossa 4.8.2005, mutta jäi uudestaan sairauslomalle, jonka kesto oli 5.8. – 7.11.2005. Koska 1-päällystäjä toimi koneenhoitajan sijaisena, oli prosessinhoitaja toiminut 1-päällystäjän sijaisena. Prosessinhoitajan sairastumisen vuoksi 1-päällystäjän tehtävä jäi miehittämättömäksi. Prosessinhoitajan sairastuttua uudestaan ei kukaan niistä työntekijöistä, joita pyydettiin, suostunut tulemaan ylitöihin 6.8.2005 alkaneeseen aamuvuoroon. Tästä syystä työnantaja joutui ilmoituksensa mukaan jälleen turvautumaan yhden vuoron ajaksi hätätyömääräykseen. Hätätyönä teetettiin 1-päällystäjän tehtävä. Tuotanto olisi jouduttu pysäyttämään ilman hätätyötä, koska ylitöihin ei saatu ketään, vaikka kaikkia mahdollisia kysyttiin.

Vastaavan syyn vuoksi hätätyötä oli teetetty aiemmin 15.-16.7. Tilanteen toistumisen välttämiseksi työnantaja oli alkukevästä 2005 tehnyt esityksen ammattiosastolle asian ratkaisemiseksi. Esitys koski tehtaan käynninturvaamisen kehittämistä pitäen sisällään käynninvarmistuksen osaamisen lisäämisen ja vajaamiehityskäynnistä sopimisen. Asiasta ei ollut kuitenkaan kyetty sopimaan ammattiosaston kanssa.

Työnantaja oli pyrkinyt koulutuksin ja työnantajan esityksen eteenpäin viennillä välttämään vastaavan tilanteen toistumiselta. Työnantajan sopimusesityksestä ja sen suomista uusista mahdollisuuksista oli keskusteltu ammattiosaston kanssa. Aiemmin vastaavan syyn perusteella teetettiin hätätyötä heinäkuussa 2005.

Työsuojeluvaltuutettu ei hyväksynyt hätätöitä, koska hän katsoi, että kysymyksessä oli normaali käynninaikainen vakanssitehtävän hoito.

Perustelut:

1. Lähtökohdat

Lausuntopyynnössä kuvatuissa tapauksissa X Oyj:n K:n paperitehtaalla on teetetty hätätyötä, koska paperikoneen PK 4:n miehistövahvuutta ei ole saatu täytetyksi muulla tavoin. Paperikoneella tuli paikallisen sopimuksen mukaan olla kussakin vuorossa viisi työntekijää tietyissä vakanssitehtävissä. Hätätyötapauksissa työvuorosta puuttui yksi työntekijä vakanssitehtävästä. Yhden työntekijän sairastuttua ei miehistövajetta saatu paikattua käytössä olevan käynninvarmistusjärjestelmän avulla, eikä tehtävän hallitsevia työntekijöitä myöskään saatu ylitöihin. Asiassa on tullut esille, että paperikoneen käynnissä pitäminen neljällä työntekijällä olisi kuitenkin teknisesti ollut mahdollista, mutta työnantaja ei voinut poiketa miehistövahvuutta koskevasta solmitusta sopimuksesta ilman mahdollisia haitallisia työehtosopimuksen rikkomiseen liittyviä seuraamuksia. Lisäksi esille on tullut se, että ns. vajaamiehityssopimuksen solmimisesta eli mahdollisuudesta pitää PK 4 käynnissä neljällä työntekijällä on neuvoteltu osapuolten kesken tuloksetta. Työntekijäpuoli ja työnantaja ovat esittäneet hieman toisistaan poikkeavia käsityksiä olemassa olevien järjestelyiden täysimääräisestä hyödyntämisestä ja siihen liittyvistä tekijöistä. Nämä kysymykset liittyvät pääosin käytyihin ja käynnissä oleviin neuvotteluihin työnantajan ja ammattiosaston välillä.

2. Hätätyön edellytykset

Työaikalain (605/1996) 21 §:n mukaan hätätyötä voidaan teettää, kun ennalta arvaamaton tapahtuma on aiheuttanut keskeytyksen säännöllisessä toiminnassa tai vakavasti uhkaa johtaa sellaiseen keskeytykseen tai hengen, terveyden tai omaisuuden vaarantumiseen. Lausunnossa käsitellään ensin seurausta, jonka välttämiseksi hätätyötä saadaan lain mukaan teettää.

Lausuntopyynnössä kuvatussa tapauksessa hätätyötä on teetetty paperikoneen käydessä normaalisti. Paperikoneen käynnissä pitäminen ilman hätätyön teettämistä olisi ollut teknisesti mahdollista, eli tällöin paperikonetta olisi pidetty käynnissä neljällä työntekijällä. Yhden työntekijän puuttuminen työvuorosta ei siten olisi ainakaan teknisistä syistä johtanut siihen, että paperikone olisi jouduttu ajamaan alas. Sitä vastoin vajaamiehitys olisi merkinnyt voimassa olevan miehityssopimuksen vastaista tilannetta.

Miehitystä koskevien sopimus- tai virallismääräysten tarkoituksena voi olla turvata sinänsä samankaltaisia etuja, joiden vaarantuminen voisi oikeuttaa myös hätätyön teettämiseen. Siten esimerkiksi aluksen vähimmäismiehitys vahvistetaan viranomaispäätöksellä, jossa on otettava huomioon erilaiset laivaväen, matkustajien, omaisuuden ja ympäristön turvallisuuteen liittyvät seikat (asetus 1256/1997, 3 ja 10 §). Miehityksen vähentyminen matkan kestäessä puolestaan oikeuttaa merityöaikalain 10 §:n säännösten mukaan poikkeamaan ylityötä ja lepoaikoja koskevista rajoituksista hätätyön teettämiseen rinnastettavalla tavalla. Tässä asiassa ei kuitenkaan ole selvitetty, että miehityssopimus olisi tehty esimerkiksi työturvallisuuteen taikka omaisuus- tai ympäristövahingon välttämiseen liittyvistä syistä. Tällaisten riskien sijasta osapuolet ovat esittäneet eri suuntaisia käsityksiään siitä, vaarantuisiko paperikoneen järkevä ja kustannustehokas käynti, jos koneen miehitys jää tilapäisesti alle sovitun normaalivahvuuden.

Näistä syistä pelkkä miehityssopimuksen vastainen tilanne, vaikka siitä mahdollisesti aiheutuisikin sopimushäiriöön liittyviä seuraamuksia, ei työneuvoston mielestä ole työaikalaisissa tarkoitettu seuraus, jonka välttämiseksi hätätyötä saadaan teettää (ks. myös KKO 1985 II 153, jonka mukaan sovittujen toimitusten viivästyminen siihen liittyvine seuraamuksineen ei ollut hätätyön teettämisen peruste). Toisenlainen kanta tarkoittaisi, että hätätyön edellytykset tulisivat asiallisesti sopimuksenvaraisiksi, kun kulloisenkin sopimuksen mukainen suurempi tai pienempi miehitys heijastuisi hätätyön teettämisen edellytyksiin. Hätätyön teettämisen perusteet tulisivat myös poikkeamaan vastaavista tilanteista muilla aloilla, joilla miehitys- tai muita sellaisia sopimuksia ei ole, vaan käynnissäpidon edellyttämästä miehityksestä päättäminen on työnantajan työnjohtovallan varassa. Hätätyön edellytyksistä on kuitenkin säädetty pakottavin lainsäännöksin, joiden noudattamista viranomaiset valvovat ja joiden rikkomiseen liittyy myös rangaistusuhka. Säännösten soveltamista ei siksi voida suoraan kytkeä voimassaoleviin tai neuvottelunalaisiin sopimusjärjestelyihin. Muunlaisia kuin miehityssopimuksen noudattamiseen liittyviä syitä hätätyön teettämiseksi ei ole tässä tapauksessa esitetty, joten sellaisia syitä ei työneuvoston lausunnossa ole enemmälti pohdittu.

Edellä esitetyistä syistä työneuvoston ei ole tarpeen tässä asiassa tarkastella lähemmin sitä, voidaanko ylitöistä kieltäytymisestä aiheutunutta miehitysvajausta pitää työaikalain 21 §:ssä säädettyinä ennalta-arvaamattomana tapahtumana. Työneuvosto on viimeksi käsitellyt tätä kysymystä paperitehdasta koskevassa lausunnossaan TN 1404-05, johon nyt voidaan viitata.

Lopputulokset

Työneuvosto katsoo lausuntonaan, ettei hätätyön teettämiselle X Oyj:n K:n paperitehtaalla ole ollut lausuntopyynnössä tarkoitettuina aikoina työaikalain 21 §:ssä säädettyjä edellytyksiä.

Äänestys

Lausunto (5-2) perustuu puheenjohtaja Saloheimon, jäsenten Kangasperko, Posio, Rusanen ja Ahonen mielipiteeseen. Jäsenet Äimälä ja Virtanen esittivät oheisen eriävän mielipiteen.

Sovelletut lainkohdat

Työaikalain (605/1996) 21 §.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut:

1. Lähtökohdat

Kuten enemmistö.

2. Hätätyön edellytykset

Työaikalain (605/1996) 21 §:n mukaan hätätyötä voidaan teettää, kun ennalta-arvaamaton tapah- tuma on aiheuttanut keskeytyksen säännöllisessä toiminnassa tai vakavasti uhkaa johtaa sellaiseen keskeytykseen tai hengen, terveyden tai omaisuuden vaarantumiseen.

Ennalta-arvaamattomuus edellyttää, että kyseessä on yllättävä, poikkeuksellinen tapahtuma. Varamiesjärjestelyissä esiintyneiden häiriöiden ennalta-arvaamattomuutta on käsitelty oikeuskäytän- nössä muun muassa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO1995:73, samaa asiaa koskevassa työ- neuvoston lausunnossa TN 1304-94 sekä työneuvoston lausunnossa TN 1404-05. Edellä mainitussa ratkaisussa KKO 1995:73 korkein oikeus totesi, että häiriöt varamiesjärjestelyissä voivat oikeuttaa työnantajan teettämään hätätyötä siinäkin tapauksessa, ettei yrityksen normaalissa toiminnassa ole ilmennyt muuta tavallisuudesta poikkeavaa. Edellytyksenä on kuitenkin se, että varamiesjärjestelyjä on voitu pitää riittävän tasoisina ja hätätyön tarve on aiheutunut poikkeuksellisista vaikeuksista saa- da varamiehiä työhön.

X Oyj:n K:n paperitehtaalla on ollut käytössä edellä selostettu ns. letkajärjestelmä, jota on täyden- netty ylityöllä. Mielestämme kyseisellä järjestelmällä on esitetyn selvityksen perusteella varauduttu riittävästi tavanomaisiin sinänsä yllättäviin poissaoloihin. Lausuntopyynnössä kuvatuissa tapauk-

sissa miehistövajaus on johtunut sellaisista poikkeuksellisista vaikeuksista saada varamiehiä poissa-olevien työntekijöiden tilalle, joihin työnantaja ei ole voinut kohtuudella varautua. Näin ollen ennalta-arvaamattomuuden kriteerin voidaan katsoa täyttyvän.

Tapahtuman ennalta-arvaamattomuuden lisäksi hätätyön teettäminen edellyttää säännöllisen toiminnan keskeytymistä tai vakavaa keskeytymisen uhkaa tai hengen, terveyden tai omaisuuden vaarantumista. Paperikoneen käynnissä pitäminen ilman hätätyön teettämistä olisi ollut teknisesti mahdollista eli tällöin paperikonetta olisi pidetty käynnissä neljällä työntekijällä. Yhden työntekijän puuttuminen työvuorosta ei siten olisi teknisistä syistä johtanut siihen, että paperikone olisi jouduttu ajamaan alas.

Sitä vastoin vajaamiehitys olisi merkinnyt voimassa olevan miehityssopimuksen vastaista tilannetta. Sopimus on tehty paikallisella tasolla yrityksen ja henkilöstön edustajien välillä ja se on tullut työehtosopimuksen osaksi. Asiassa ei ole tullut esille, että sopimuksen mukainen miehitys olisi selvästi ylimitoitettu. Jos työnantaja olisi pitänyt paperikoneen käynnissä, se olisi siten syyllistynyt työehtosopimuksen rikkomiseen. Työnantaja on työehtosopimuslain mukaan velvollinen noudattamaan sitä sitovaa työehtosopimusta. Työehtosopimuslaissa on säädetty työehtosopimuksen rikkomisen seuraamukseksi hyvityssakko. Työnantajan ei voida mielestämme edellyttää menettelevän työehtosopimuksen vastaisesti.

Toiseksi vaihtoehdoksi olisi näin ollen jäänyt paperikoneen ajaminen alas. Oikeuskäytännössä on muun muassa edellä mainitussa työneuvoston lausunnossa TN 1404-05 katsottu, että yhdenkin, laitoksen tuotantokapasiteetista huomattavan osan muodostavan koneen pysähtyminen tai pysähtymisuhka voi olla sellainen säännöllisen toiminnan häiriö, joka täyttää hätätyön edellytykset.

Esitetyn selvityksen mukaan esillä olevissa tapauksissa kyseessä olevan paperikoneen tuotanto muodostaa 2/3 koko tehtaan tuotannosta. Paperikoneen alasajo olisi edellä selostetun perusteella aiheuttanut niin merkittävää taloudellista haittaa työnantajalle, että katsomme hätätyön edellytysten täyttyvän myös seurauksen osalta.

3. Lopputulos

Katsomme, että hätätyön teettämiselle X Oyj:n K:n paperitehtaalla on ollut lausuntopyynnössä tarkoitettuina aikoina työaikalain 21 §:ssä säädetty edellytykset.

Sovelletut lainkohdat:

Työaikalain (605/1996) 21 §.

Martti Virtanen
jäsen

Markus Äimälä
jäsen